

Поченчук Г.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР СТРУКТУРНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

У статті визначено з позицій інституціонального аналізу структурні характеристики економічної системи. Обґрунтовано важливість дослідження інституціональної системи, а також проаналізовано категорії «інституціональна система», «інституціональна структура» та «інституціональне середовище» в дослідженнях вчених-інституціоналістів. Виділено змістовні елементи інституціональної системи, визначено окремі причини їх динаміки.

Ключові слова: економічна система, інститут, інституціональна система, інституціональна структура, інституціональне середовище.

В статье определены с позиций институционального анализа структурные характеристики экономической системы. Обоснована важность исследования институциональной системы, а также проанализированы категории «институциональная система», «институциональная структура» и «институциональная среда» в исследованиях ученых-институционалистов. Выделены содержательные элементы институциональной системы, определены отдельные причины их динамики.

Ключевые слова: экономическая система, институт, институциональная система, институциональная структура, институциональная среда.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки України характеризується значними інституціональними змінами. Інституціональні реформи склали основу ринкової трансформації, а їх незавершеність стала одним із чинників повільного економічного розвитку і закріплення неефективних інституціональних форм.

Численні дослідження у сфері інституціонального аналізу довели важливість інститутів та інституціонального розвитку для забезпечення ефективності економічної системи. Загальноновизнаним є той факт, що стабільність та ефективність інститутів є базовими умовами для інвестицій і розвитку підприємництва, що є основою зростання добробуту країн. Ця теза підтверджується історичними прикладами. Так, М. Олсон у своїй роботі «Нова інституціональна економіка: підхід до економічного розвитку з позицій колективного вибору» вказує на роль модернізації формальних і неформальних інститутів повоєнної Німеччини та Японії в прискоренні зростання цих країн. Нові економічні системи, збудовані в цих країнах відповідно до принципу вільної конкуренції, замінили наявні в довоєнний період монополістичні структури, сприяли швидкому відновленню країн і подальшому розвитку [1]. Все це обумовлює актуальність дослідження сутнісних характеристик та причинно-наслідкових зв'язків інституціонального виміру економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Інституціональний напрям в економічній теорії виник в кінці XIX – на початку XX ст. Критикуючи постулат неокласичної економічної теорії про досконалу конкуренцію як всеохоплюючий механізм регулювання економіки, інституціоналісти прагнули виявити інші рушійні сили і чинники розвитку, зрозуміти основні тенденції суспільної еволюції, на основі чого хотіли обґрунтувати цілеспрямовані дії та перспективи суспільного розвитку. Визнання основних постулатів інституціоналізму відбулось у 50–60-ті роки XX ст., коли з метою прискорення відродження зруйнованих війною економік багатьох країн в економічні процеси стала активно втручатися держава. Засновниками інституціоналізму XIX ст. були американські вчені Т. Веблен, Дж. Коммонс, В. Мітчелл, англійський економіст Дж. Гобсон та інші. Вагомий внесок у розвиток інституціональної теорії зробили такі вчені, як А. Алчіан, Г. Бортіс, Т. Еггертсон, Р. Коуз, Р. Нельсон, Д. Норт, Е. Остром, М. Олсон, Е. Фурботн, Е. Ріхтер, Дж. Ходжсон, О. Вільямсон, С. Вінтер. На пострадянському просторі популяризація і розробка інституціональних проблем започатковані та розвиваються в роботах таких дослідників, як, зокрема, В. Вольчик, Т. Гайдай, А. Гриценко, В. Дементьев, Г. Клейнер, О. Іншаков, П. Леоненко, Р. Нуреев, В. Полтерович, В. Тарасевич, А. Ткач, О. Сухарев, А. Чухно.

Попри велику різноманітність напрямів еволюційно-інституціонального аналізу, формування категоріальної системи інституціоналізму не є завершеним. Так, видатний представник нової інституціональної економіки О. Вільямсон відзначав: «Обговорення питання нової інституціональної економіки я хочу почати з визнання, ствердження та поради. Визнання полягає в тому, що ми все ще не знаємо, що таке «інститути». Ствердження – за останню чверть століття можна спостерігати величезний прогрес у вивченні інститутів. А порада – для створення єдиної теорії ми повинні прийняти точку зору плюралістів» [2, с. 48].

Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів до дослідження особливостей структури економічної системи в категоріях інституціонального аналізу, висвітлення її сутнісних характеристик з огляду на важливість реалізації інституціональних реформ щодо розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розгорнутий аналіз економіки як системи здійснений ще в роботі А. Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів», а згодом в роботах Д. Рікардо, Ф. Ліста, К. Маркса, К. Менгера, А. Маршала, М. Вебера, В. Зомбарта, Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Й. Шумпетера. Попри дискусійність та неоднозначність багатьох положень, характерні особливості системного підходу дають змогу забезпечити комплексність, цілісність та широту охоплення в дослідженнях соціально-економічних процесів та розвитку суспільства й економіки. Системний підхід в економічних дослідженнях ґрунтовно розвивається в рамках системної парадигми Я. Корнаї [3]. Вчений обґрунтував необхідність міждисциплінарного підходу в дослідженнях розвитку суспільства, розгляду системи як цілого та взаємозв'язків частин, запровадив системний аналіз інститутів та їх значення для розвитку системи.

Поєднання системного підходу та інституціонального аналізу дає змогу розглядати еволюцію економічних систем (динамізм і розвиток), структурний зріз (інститути, індивіди, організації; взаємодії, процеси), функціональність через елементи структури (функції інститутів, ролі індивідів в процесі взаємодії), інформаційність (інститути розглядаються як носій та джерело інформації). Поняття «економічна система» істотно збагачується через велику різноманітність соціально-економічних інститутів, їх ієрархії, взаємодії в процесі історичної еволюції. Вивчаються нові моделі економічної поведінки на основі виділення складної сукупності мотивів, цінностей поведінки, характерних для різних соціальних груп, що не зводяться тільки

до ринкових відносин. Економічна дійсність не зводиться до універсального логічного зв'язку між цілями і засобами, а має соціальне походження і зміст, що виникає з існування соціальних структур і культурних контекстів. Саме вони визначають внутрішній зміст економічних цілей, окреслюють коло потреб, які забезпечують нормальну життєдіяльність людини, маркують речі і здібності людини як ресурсу і форм капіталу, обмежують допустимі форми їх поєднання і використання, позначають можливі сценарії самої дії.

З врахуванням вищезазначених позицій економічна система – це не окремі фрагменти й аспекти, а сукупність базових характеристик, що розкривають її як складний об'єкт, котрий формується з підсистем (матеріальне виробництво, сфера обігу, фінансова сфера тощо), компонентів (галузі, підгалузі тощо), елементів (організації, виробничо-творчі одиниці, суб'єкти господарювання на мікрорівні), які об'єднуються в єдине ціле за певними принципами та характером зв'язків і взаємодії (або структури системи), а також економічні інститути, які визначають переважне значення людського фактору з його надзвичайно складною сукупністю соціальних відносин і цінностей, психологією та мотивами поведінки людей і соціальних груп у правовому, законодавчо окресленому полі даної держави і суспільства.

Основні позиції у розумінні сутності категорії «інститут» можна звести до такого: інститут визначає і являє собою установлений соціальний порядок (становище та взаємовідносини, які є визначальними для акторів (індивідів або колективів) в певній області, їх права та обов'язки відносно один одного, доступ та контроль над ресурсами); інститут організовує, координує і регулює соціальну взаємодію в конкретній сфері або сферах; інститут забезпечує нормативний базис відповідної поведінки в певній інституціональній сфері (ролі учасників); комплекс правил забезпечує когнітивну основу агентів соціальної взаємодії стосовно інтерпретації, розуміння і змісту того, що відбувається; інститут забезпечує стрижневі цінності, норми і переконання, які приписуються нормативним дискурсам; інститут визначає комплекс потенційної нормативної рівноваги, яка функціонує як координаційна точка [4, с. 117].

З огляду на різноманітність інститутів та їх значення для функціонування економіки та системний принцип дослідження інститути розглядаються як певна система. В економічній літературі немає до структурування, як і до сутності інституту, якогось загального підходу. В україномовній літературі використовують для

характеристики певної сукупності інститутів поняття «інституціональна структура», «інституціональна система», «інституціональне середовище», рідше використовують перекладні поняття «інституціональний каркас», «інституціональні рамки» ("institutional framework").

Поняття «інституціональна структура» та «інституціональне середовище» були запозичені економістами в соціологів. Останні найчастіше не розрізняють ці два поняття й використовують їх як синоніми. Середовище в загальному розумінні – це сукупність умов існування людини та суспільства, а соціальне середовище – оточуючий зовнішній соціальний світ (соціум) – норми, закони, правила, традиції, які впливають на людину або соціальну групу. Середовище – це сукупність всіх об'єктів, які впливають на систему, а також об'єктів, що змінюються під впливом системи, але не входять до її складу. Весь наш світ можна розглядати як гігантську систему, але ми не досліджуємо Всесвіт практично кожного разу, коли виникає проблема. Тому певна система є підсистемою Всесвіту, а Всесвіт лише в найбільш широкому сенсі можна називати середовищем цієї системи, а в абсолютній більшості середовище – це все те, що взаємодіє із системою, тобто теж певна підсистема Всесвіту.

Зміна оточуючого середовища приводить до зміни призначення системи. Розуміння призначення не є сталим під час вивчення системи. Воно може змінюватися в процесі конкретизації. Структура відображає стійку впорядкованість і зв'язки між елементами та підсистемами, необхідні для реалізації певних функцій.

Економіка – це складна адаптивна соціальна система. Складність системи визначається наявністю багатьох незалежних елементів, кожен з яких може взаємодіяти з іншим. В процесі взаємодії елементів ними спільно формується певна середовище [5].

Ієрархічні структури соціальних систем вибираються, як зауважили П. Грегорі та Р. Стюарт, внаслідок командного виробництва різного ставлення до ризику та трансакційних витрат [6]. При цьому існує проблема інформації (як система генерує, обробляє і використовує інформацію), пов'язаної з опортуністичною поведінкою. Опортуністична поведінка зумовлюється тим, що одиниці нижчого рівня мають інформаційну перевагу внаслідок власних локальних умов порівняно з одиницями вищого рівня (інформаційна асиметрія), різні цілі. Внаслідок цього виникає проблема морального ризику, оскільки нижчий рівень використовує інформаційну перевагу, щоб змінити свою поведінку після укладення договору з одиницями верхнього рівня, зокрема

через тенденцію брати зайвий ризик. Типовим прикладом є ситуація на фінансових ринках, коли різні види страхування передбачають, що витрати сприйняття ризику перекладаються. Економічними наслідками опортуністичної поведінки є провали ринку.

Найбільш загальне визначення інституціонального середовища запропонував О. Вільямсон: це правила гри, що визначають контекст, в якому здійснюється економічна діяльність. Базові політичні, соціальні та юридичні правила утворюють основу виробництва, обміну, розподілу і споживання. Інституціональне середовище визначає характер відносин і зв'язків між економічними суб'єктами, тобто рамки формування інституціональних угод.

Інституціональна структура передбачає певну ієрархію різних інститутів, що впорядковує людські взаємовідносини. Формування інституціональної ієрархії залежить як від видів інститутів, так і від рівня охоплення їх дії та тривалості функціонування (рис. 1).

Така ієрархічна структура інститутів ґрунтується на теорії С. Саймона, який визначив ієрархію не стільки як послідовність підпорядкованих рівнів, скільки як напівавтономні рівні, які утворюються через взаємодію набору параметрів з аналогічними швидкостями зміни та адаптації. Кожен рівень взаємодіє з вищим (більш повільним та об'ємним) через обмежений набір інформації. До того часу як передача інформації від одного рівня до іншого підтримується, взаємодії в межах одного рівня можуть автономно змінюватись без втрати цілісності системи. Така структура дає змогу експериментувати в межах рівнів, збільшуючи швидкість еволюції. Згідно з твердженням С. Саймона кожен з рівнів динамічної структури виконує дві функції, а саме збереження і стабілізацію умов (забезпечує стабільність інститутів в часі), створення і перевірку інновацій в процесі експериментування (забезпечення динаміки та адаптації).

Структура, яку ми накладаємо на наші життя для зменшення невизначеності, як зауважує Д. Норт, складається з приписів і заборон, а також артефактів, які виникають в процесі їх накопичення [8]. Результатом є складна суміш формальних та неформальних обмежень. Ці обмеження вбудовані в мову, матеріальні речі і переконання. Разом вони визначають форми взаємодії між людьми. В економічній сфері це перш за все конкуренція за ресурси. Накладена структура обмежень для упорядкування цієї конкуренції визначає правила гри.

Оскільки різні види ринків (політичних та економічних) мають різні межі, в рамках яких може розгортатися конкуренція, то накла-

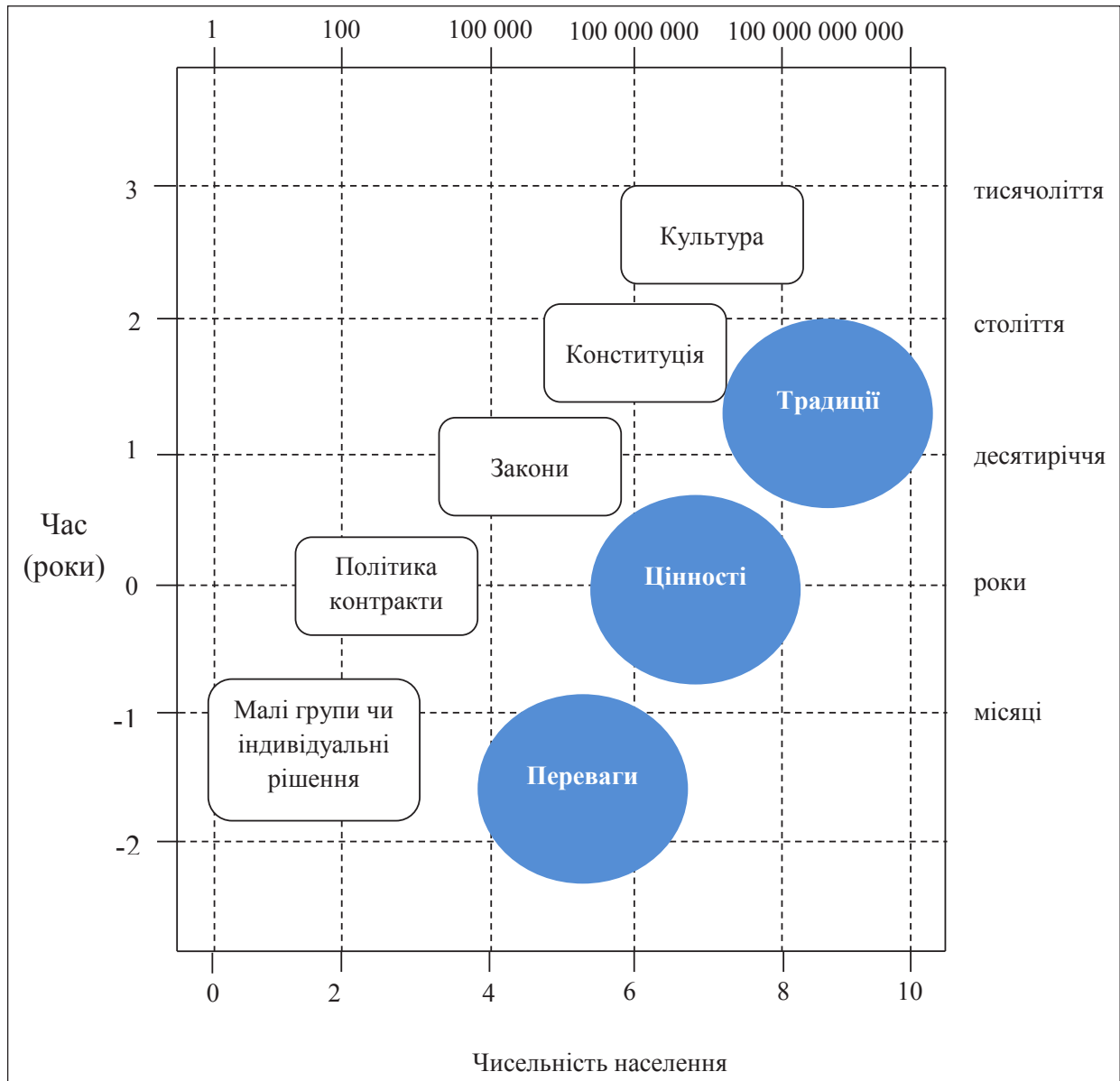

Рис. 1. Інституціональна ієрархія

Джерело: складено на основі джерела [7, с. 393]

дена структура визначає, буде структура конкуренції приводити до збільшення економічної ефективності або до стагнації. Інституціональна структура економіки будь-якої країни – це перш за все результат минулих дій держави і спонтанного еволюційного відбору найбільш ефективних інститутів.

Відомий вчений-інституціоналіст Б. Клейнер визначає вже інституціональну систему як сукупність взаємопов'язаних інститутів та їх «кущів», а інститути розглядає як відносно стійкі стосовно зміни поведінки або інтересів окремих осіб та їх груп, а також такі, що продовжують діяти протягом тривалого часу формальні і неформальні норми або системи норм, які регулюють прийняття рішень, діяльність і взаємодії соціально-економічних суб'єктів або

їх груп [9, с. 19]. Структурою інституціональної системи можна вважати ієрархію інститутів та їх взаємозв'язку. Ступінь впорядкованості, ієрархії і взаємозв'язку/взаємозалежності інститутів в системі дає ступінь жорсткості/м'якості структури системи. Існує також визначення інституціональної системи через ієрархію інститутів з позицій можливостей інституціональних змін, оскільки вплив інститутів на поведінку акторів залежить від їх власної мінливості. Відповідно, інституціональна система є сукупністю ієрархічних рівнів інститутів: на першому рівні знаходяться культурні традиції (пов'язані з відтворенням стійких практик поведінки, які увійшли в звичку, закріплені в місцевих звичаях) та цінності (стандарти поведінки, які регулюють широкі галузі цієї спільноти і характеризують

ють світогляд окремих великих груп); другий рівень становлять неформальні правила (представлені соціальними нормами, а на рівні окремих учасників ринку – їх діловими домовленостями); третій рівень (найвищий) складають формальні правила (фіксуються в правових актах, а на рівні окремих компаній – в укладених ними ділових контрактах).

У складних інституціональних систем обов'язково виникають інституціональні розриви між суміжними інститутами (кущі інститутів у Б. Клейнера), між правилами гри і правилами контролю, нарешті, між інституціональними рівнями. Такі розриви означають, що не забезпечена ув'язка між суміжними правилами, що нові і наявні інститути не комплементарні.

В економіці використання понять «інституціональна структура» та «інституціональне середовище» пов'язане з розумінням інститутів як екзогенних чинників діяльності – середовища, як внутрішньої будови економічної системи, однієї із підсистем – структури. Також розглядають ці поняття як підпорядковані [11].

На рівні інституціонального порядку та інституціонального середовища переважають еволюційні процеси. На рівні інституціональної структури переважають цілеспрямовані зміни. Інституціональний порядок є складовою господарського (економічного) порядку. В. Ойкен встановив, що різноманітність господарських порядків можна розглядати і класифікувати на основі виділення обмеженої кількості «чистих форм»: від різних форм централізовано-керованого господарства до ринкових (повна конкуренція, олігополія, часткова монополія, чиста монополія). Очевидно, що крайні «чисті форми» характеризуються протилежними відносинами економічної влади, а саме від адміністративного господарства, в якому індивід максимально позбавлений прав і впливу на процес прийняття рішень, до чистої конкуренції, де кожен господарюючий суб'єкт складає власний господарський план. Акцент на владних відносинах розширює межі та можливості теорії В. Ойкена. Він розглядає господарський порядок як частину загального суспільного порядку, аналізує взаємозв'язок між господарським та правовим порядком, політичною системою і культурним ладом, віддаючи належне важливості інституціональної системи. Складовими частинами інституціонального порядку є сукупність інститутів і норм, пов'язаних з економічними організаціями і типами економічної поведінки, а також регулюючих відносин між елементами народного господарства (домашніми господарствами, підприємствами, державними та економіко-політичними одиницями). Завданнями економічного порядку є створення і забезпечення

здатності економіки функціонувати, оптимальне управління економічним процесом в рамках систем позаекономічних та економічних цілей суспільства, а також сприяння досягненню суспільно-політичних цілей [12, с. 17].

Структурні характеристики наборів інститутів розглядаються через аналіз інституціональних матриць (К. Поланьї, Х. Лебенстайн, Д. Норт). К. Поланьї і в більш розгорнутій формі Д. Нортом були висловлені припущення про те, що система інститутів кожного конкретного суспільства утворює своєрідну інституціональну матрицю, яка визначає набір можливих траєкторій його подальшого розвитку. Інституціональна матриця означає спільну основу, схему, якусь вихідну, первинну модель, форму, яка породжує подальші відтворення чогось. К. Поланьї вважав, що інституціональна матриця спрямовує економічні відносини між людьми і визначає місце економіки в суспільстві, вона задає соціальні джерела прав і обов'язків, які санкціонують рух благ та індивідуумів під час входу в економічний процес всередині нього і на виході. Згідно з визначенням Д. Норта інституціональна матриця суспільства є властивою йому базисною структурою прав власності і політичної системи: економічні та політичні інститути в інституціональній матриці взаємозалежні, політичні правила формують правила економічні, і навпаки. При цьому і К. Поланьї, і Д. Норт зауважили, що кожне суспільство має конкретну, властиву тільки йому інституціональну матрицю. Більш широкі межі аналізу соціальної матриці суспільства розглядають п'ять категорій її складових, а саме цінності, переконання, соціальні інститути, технології та середовище [13].

Відповідно до теорії інституціональних матриць інституціональна структура економіки є сукупністю елементів двох якісно різнорідних типів, а саме незмінних базових інститутів, що визначають тип інституціональної матриці суспільства, та інституціональних форм, які, на відміну від базових інститутів, мінливі, постійно оновлюються та можуть цілеспрямовано модифікуватися суб'єктами. Можливі моделі базових інститутів обмежуються західним типом інституціональної матриці (інститути ринкової економіки) і східним (інститути «редистрибутивної» економіки), причому вони повністю детермінуються характером матеріально-технологічного середовища національної економіки. Інституціональна матриця характеризується не тільки впорядкованістю певного набору інститутів, але й їх комплементарністю. Інституціональна комплементарність відображає системну єдність структурних та функціональних властивостей інститутів, що забезпечують виробництво, розподіл, обмін і споживання

господарських благ в їх єдності з цінностями, базовими ідеологічними, політичними і правовими компонентами соціального устрою суспільства. Комплементарність ґрунтується на зв'язках і взаємодіях, які мають упорядкований характер, об'єднаних на постійній основі, а також забезпечують цілісність, внутрішню диференціацію, самоідентифікацію та саморозвиток економічних систем в процесі господарювання. Інституціональну матрицю також можна розглядати як інституціональну структуру певної економічної системи.

Таким чином, сукупність певним чином упорядкованих різнорівневих інститутів утворює єдине ціле – інституціональну структуру, основу якої складають формальні «правила гри» або «норми», що визначають рамкові умови функціонування і розвитку економічних суб'єктів. Ця система знаходиться в постійному русі: «правила» створюються і відмирають, перетікають з неформальних у формальні, підкріплюються новими санкціями. Як зауважив Дж. Серл, інституціональні структури створюють незалежні від бажання підстави для дії, а створення умов для залежних від бажання підстав дій припускає створення незалежних від бажання підстав для дій [14, с. 16]. Інституціональна система – це сукупність органічно взаємопов'язаних інститутів, які є певною логічно завершеною, цілісною єдністю, здатною до саморозвитку і самовідтворення, а також організацій та індивідів, які діють в заданих інституціональних обмеженнях. Між інститутами, що входять в систему, існують певна ієрархія і субординація. Інститути реалізуються в зміні поведінки акторів, а отже, економіку слід розглядати як інституціональну систему з урахуванням самих акторів (рис. 2).

Права власності та забезпечення виконання контрактів є двома найважливішими елементами інституціональної структури. Даючи можливість створення, реєстрації та забезпечення дотримання прав приватної власності відносно інших приватних осіб, і уряд, й інституціональна структура дають стимули для інвестицій в матеріальні і нематеріальні активи та сприйняття ризиків. Забезпечуючи ефективне виконання контрактів, інституціональна структура стимулює ринкові комерційні і фінансові транзакції.

Аналіз інститутів та інституціональних систем ґрунтується на таких загальних методологічних принципах порівняльних інституційних досліджень: холістичний підхід, тобто фокус аналізу спрямовується на розгляд системи загалом, а не на поведінку індивідів; розробка універсальної та системно-нейтральної мови для опису досліджуваних систем; визначення системи, що вивчається через інституціональну структуру (інституціональний підхід передба-

чає побудову базової структури інститутів або інституціональних форм); формування на цій основі типології таких систем (порівняльно-типологічний метод аналізу); інтерпретативна методологія, яка знаходить своє вираження у виявленні латентних узагальнених структур і потім розумінні конкретних соціальних систем як їх окремих випадків.

Основна відмінність еволюційних інституціональних змін та сконструйованих полягає в розумінні процесу відбору, що визначає, які правила виникають.

Концепція залежності від траєкторії попереднього розвитку пояснює процес розвитку економічної системи, в якому умовні події або рішення в минулому приводять до стабільності інститутів, що, як правило, зберігаються протягом тривалого періоду часу та обмежують набір можливостей, доступних для дійових осіб в майбутньому, зокрема ті, які можуть бути більш ефективними або ефективними в довгостроковій перспективі. Концепція залежності від траєкторії попереднього розвитку пояснює, чому інституціональні зміни мають тенденцію повільності та поступовості.

Процеси інституціональних змін також залежні від попереднього шляху розвитку, тому що люди вчаться, організації розвиваються, а ідеології формуються в контексті певного набору формальних і неформальних правил. В теорії залежності від попереднього розвитку основна увага звертається на інерційність розвитку, на те, чому інституціональні інновації далеко не завжди можливі, а також на неформальні механізми вибору.

Висновки з проведеного дослідження. Усвідомлення того, що інститути є ключем до розуміння взаємин між усіма суб'єктами економічної системи, а інституціональні зміни обумовлюють напрям її розвитку, є визначальною тенденцією сьогодення. Методологія інституціоналізму, по-перше, розглядає соціально-економічні системи через цілісний розвиток. Принцип цілісності дослідження соціально-економічної системи включає міждисциплінарний підхід. По-друге, індивіди отримують характеристики через призму існування інститутів, які зумовлюють їх поведінку і взаємодію. По-третє, інституціональна програма досліджень звертається також до кумулятивного початку розвитку суспільства, як цілого, так і різних його частин. По-четверте, інституціональні зміни вимагають не тільки кількісних, але й якісних методів спостереження, де аналізуються не результати змін (наприклад, показники ефективності і зростання), а напрям, стратегія і сам процес еволюції зі з'ясуванням причин, всіх етапів і форм перетворень.

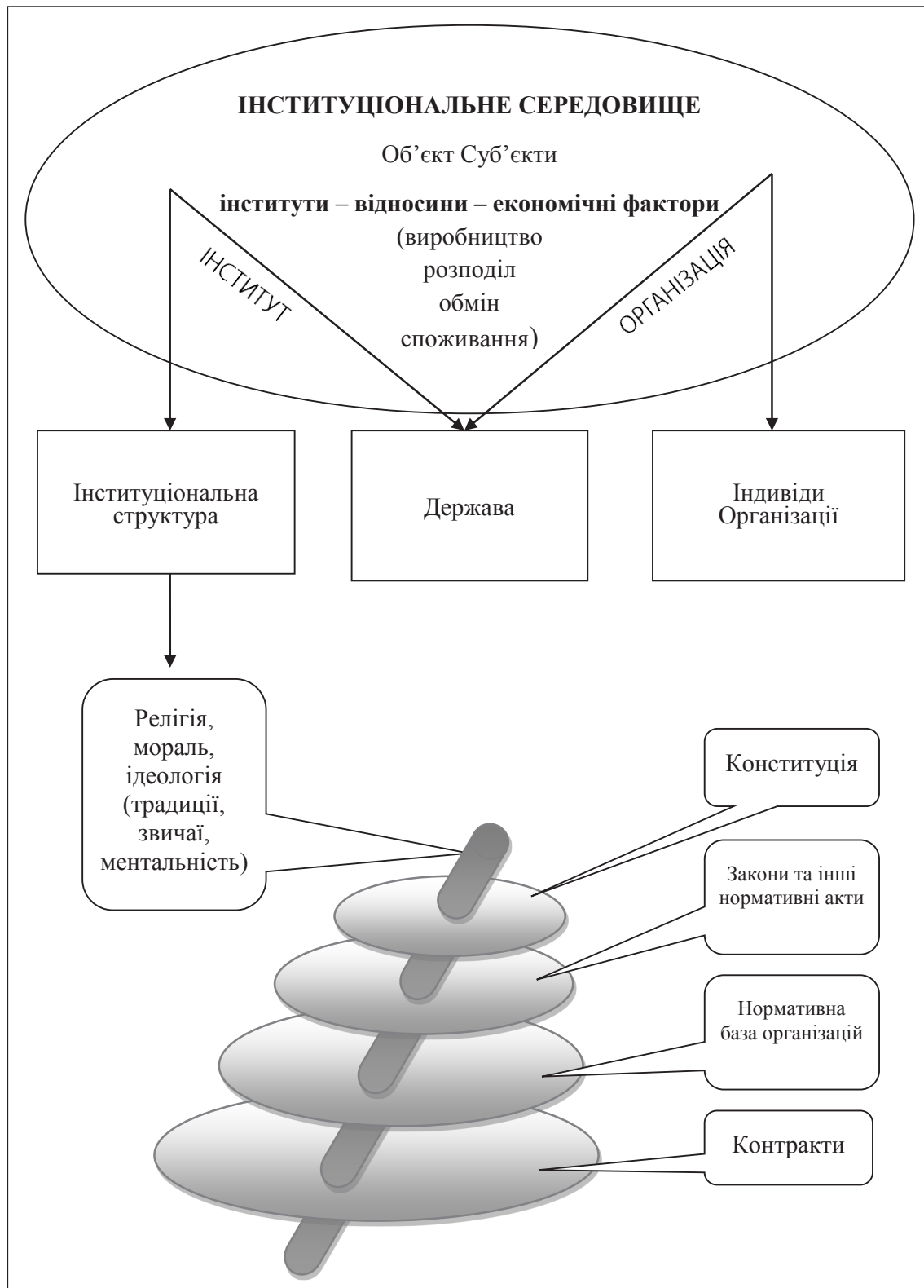

Рис. 2. Інституціональна система

Джерело: розроблено автором

Інституціональний розвиток є драйвером розвитку економічної системи як процесу соціального навчання і розглядається через здійснення соціальних інновацій, а не через чисто технічне вдосконалення. Інституціональний роз-

виток – це перш за все діяльність в соціальній трансформації, отже, потребує системної підтримки, тому необхідно враховувати політичні, економічні та культурні чинники, які можуть вплинути на інституціональну ефективність.

Список використаних джерел:

1. Olson M. *The New Institutional Economics: The Collective Choice Approach to Economic Development* / M. Olson . – Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1997. – P. 13–36.
2. Вольчик В. Эволюционная парадигма и институциональная трансформация экономики / В. Вольчик. – Ростов-на-Дону : изд-во Ростовского ун-та, 2004. – С. 48.
3. Корнаи Я. Путь к свободной экономике: десять лет спустя / Я. Корнаи // Вопросы экономики. – 2000. – № 12. – С. 54.
4. Burns T. *Actors, paradigms and institutional dynamic: Rule Systems Applied to Radical Reforms* / T. Burns, M. Carson // *Advancing Socio-Economics: An Institutionalism Perspective* / [R. Hollingsworth, K.H. Muller, E.J. Hollingsworth]. – Oxford : Rowman and Littlefield, 2002. – P. 109–142.
5. Arthur W.B. *Inductive Reasoning and Bounded Rationality* / W.B. Arthur // *American Economic Review*. – 1994. – Vol. 84. – № 2. – P. 406–411.
6. Gregory P. *Comparing Economic Systems in the twenty-first century* / P. Gregory, R. Stuart. – Boston : Houghton Mifflin, 2005. – 558 p.
7. Holling C. *Understanding the Complexity of Economic, Ecological, and Social Systems* / C. Holling // *Ecosystems*. – 2001. – Vol. 4. – Iss. 5. – P. 393.
8. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / Д. Норт. – М. : ГУ-ВШЭ, 2010. – 256 с.
9. Клейнер Б. Эволюция институциональных систем / Б. Клейнер. – М. : Наука, 2004. – С. 19.
10. Институты: от заимствования к выращиванию / [Я. Кузьминов, В. Радаев, А. Яковлев, Е. Ясин] // Вопросы экономики. – 2005. – № 12. – С. 63–81.
11. Williamson O.E. *The new institutional economics: taking stock, looking ahead* / O.E. Williamson // *Journal of economic literature*. – 2000. – Vol. 38. – № 3. – P. 595–613.
12. Ламперт Х. Социальная рыночная экономика. Германский путь / Х. Ламперт ; пер. с нем. – М. : Дело, 1994. – С. 17.
13. Hoffman J.L. *Using the Social Fabric Matrix to Analyze Institutional Rules Relative to Adequacy in Education Funding* / J.L. Hoffman, F.G. Hayden // *Journal of Economic*. – 2007. – Vol. XLI. – № 2. – P. 359–367.
14. Серл Дж. Что такое институт? / Дж. Серл // Вопросы экономики. – 2007. – № 8. – С. 16.

Pochenchuk G.M.

INSTITUTIONAL MEASUREMENT OF STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF THE ECONOMIC SYSTEM

Institutions play an important role in the development of society as a whole and in the development of the economic system. A significant number of economic studies are devoted to studying the content and dynamics of institutions, factors of institutional changes. This shows evidence that institutional quality and effectiveness are important factors of economic growth and development. These positions substantiate the need to deepen the analysis of the institutional system.

The purpose of the article is to summarize theoretical approaches to understanding the essence and content characteristics of the economic system in view of the importance and complexity of the economic institutional structure reforms. Taking into account the diversity of institutions and their implications for the functioning of the economy and the systematic principle of research, institutions are considered as a system.

In economic studies, the notions of institutional system, institutional structure, institutional environment and institutional matrix are used to indicate structural characteristics and interrelationship between types of institutions. Institutes are introduced by humans to reduce uncertainty, and their hierarchy depends on the benefits, values, traditions and time factor.

The research has made it possible to determine that the concept of “institutional structure” focuses on the hierarchy and complementarity of institutions, “institutional environment” focuses on exogenous influences, and the “institutional system” – on the integrity and opportunities of self-development. The implementation of institutional reforms that take place in Ukraine requires taking into account these institutional features in order to ensure the effectiveness and functionality of the institutions.

Key words: economic system, institute, institutional system, institutional structure, institutional environment.